

Koraki mojega življenja

Tudi vi se odločite
za ginekološki pregled!

Zora

Državni program zgodnjega odkrivanja
predrakavih sprememb
materničnega vratu

Zakaj svetujemo preventivni ginekološki pregled?

- * Odločitev za preventivni ali redni ginekološki pregled, tj. takrat, ko ženska nima ginekoloških težav, je dokaz njenega ozaveščenega in odgovornega odnosa do lastnega zdravja. S tem pregledom lahko odkrijemo spremembe celic materničnega vratu, še preden bi lahko postale rakave.
- * Če spremembe odkrijemo pravočasno, lahko s preprostim zdravljenjem bolezni preprečimo. Za raka materničnega vratu je namreč značilno, da se začne brez znakov, ko pa povzroči težave, je zdravljenje zahtevno in manj uspešno.

Kaj je bris materničnega vratu?

Bris materničnega vratu in materničnega kanala je sestavni del rednega preventivnega ginekološkega pregleda za preprečevanje raka materničnega vratu. Gre za neboleč, kratek in preprost poseg:

- * Ginekologinja ali ginekolog s posebnim loparčkom in krtačko rahlo podrsa po sluznici materničnega vratu in kanala, da pridobi vzorec njunih celic.
- * Odvzete celice prenese na objektno stekelce in jih pripravi za kasnejše obarvanje ter pregled pod mikroskopom. Z obarvanjem se namreč v celicah pod mikroskopom pokaže, ali je njihova zgradba normalna ali pa spremenjena.
- * Pri veliki večini žensk, ki pridejo na pregled, so celice povsem normalne. To pomeni, da so zdrave (nimajo predrakavih ali začetno rakavih sprememb).
- * Pri eni od desetih pregledanih žensk preiskava celic v brisu materničnega vratu odkrije spremembe, vendar te niso predrakave, ampak so posledica različnih vplivov (vnetij ipd.).
- * Zelo redko se odkrijejo predrakave ali začetne rakave spremembe. Prav to je prednost preventivnih ginekoloških pregledov, ki ženski zagotovijo pravočasen in nezapleten poseg, s katerim se prepreči, da bi rak sploh nastal.

Kaj pokaže pregled celic v brisu materničnega vratu?

Spremembe celic, ki jih v laboratoriju ugotovijo pod mikroskopom, se razvrščajo v dve skupini: izvid brisa je lahko **negativen** ali **patološki**.

Negativen izvid brisa materničnega vratu - je razdeljen v dve podskupini:

- * **Normalen bris.** Pri več kot 85 % žensk, ki hodijo na redne preglede brisov, je izvid testa negativen, ker so celice normalne.
- * **Bris, pri katerem so ugotovljene neneoplastične spremembe.** Izvid brisa je negativen, tudi če so v njem samo vnetne spremembe ali druge, manj pomembne spremembe.

Patološki izvid brisa materničnega vratu - pomeni prisotnost več različnih vrst celičnih sprememb, od najbolj blagih do hujših predrakavih ali celo rakavih. Nadaljnji postopki so različni, zato je v primeru patološkega izvida brisa materničnega vratu zelo pomembno ugotoviti, za kakšne spremembe gre. O podrobnejšem izvidu povprašajte svojo ginekologinjo ali ginekologa. V nadaljevanju so opisane celične spremembe, ki so uvrščene v skupino patoloških izvidov brisov materničnega vratu.

Brisi, v katerih ugotovijo blage celične spremembe.

Najpogostejša izvida sta:

- * **APC-N**, kar pomeni **A**tipične **P**loščate **C**elice, **N**eopredeljene in
- * **PIL-NS**, kar pomeni **P**loščatocelična **I**ntraepitelijska **L**ezija **N**izke **S**topnje.

Pri obeh izvidih gre le za blage spremembe ploščatih celic, zato je potreben kontrolni ginekološki pregled čez šest mesecev. Takrat ponovno odvzamejo bris materničnega vratu, pa tudi bris za določitev visokotveganih humanih papilomskih virusov (na kratko HPV), ki se imenuje triažni test HPV.

- * Izvid **AŽC-N** (pomeni **A**tipične **Ž**lezne **C**elice, **N**eopredeljene) je zelo redek. Kaže na blage spremembe žleznih celic v ma-

terničnem kanalu, kjer je izvid brisa materničnega vratu manj zanesljiv, zato so potrebni dodatni diagnostični postopki. Ginekologinja ali ginekolog vam bo pojasnil, kako bo ukrepal pri takem izvidu.

Brisi, pri katerih ugotovijo hujše celične spremembe oz. jih ne morejo izključiti.

Najpogostejša izvida sta:

- * **APC-VS**, kar pomeni **A**tipične **P**loščate **C**elice, pri katerih ni mogoče izključiti sprememb **V**isoke **S**topnje,
- * **PIL-VS**, kar pomeni **P**loščatocelična **I**ntraepitelijska **L**ezija **V**isoke **S**topnje.

Pri obeh izvidih praviloma priporočamo kolposkopijo in tudi zdravljenje, če je potrebno.

- * Izvid **AŽC-VN** je redek, pomeni pa **A**tipične **Ž**lezne **C**elice, **V**erjetno **N**eoplastične. Gre za spremembe žleznih celic, ki so zelo verjetno visoke stopnje. Tudi v tem primeru bodo potrebni dodatni diagnostični postopki, kot je kolposkopija in abrazija materničnega kanala.

Zdravljenje začetnih predrakavih sprememb materničnega vratu ne zmanjšuje sposobnosti za kasnejšo zanositev in porod ter ne vpliva na spolno življenje.

Kako pogosto je potreben pregled brisa materničnega vratu?

- * Raziskave kažejo, da se spremembe materničnega vratu razvijajo v raka postopno več let. Zato pri ženski, ki nima ginekoloških težav, zadošča opraviti bris materničnega vratu vsako tretje leto, potem ko sta izvida dveh testov, opravljenih v obdobju enega leta, negativna.
- * Kako in kdaj boste izvedele za rezultat izvida brisa materničnega vratu ali testa HPV, vam bo povedala ginekologinja ali ginekolog, ki vam je bris odvil. Praviloma morate izvedeti za izvid najkasneje v 4 tednih po odvzemu.
- * Če bo vaš bris ocenjen kot neuporaben ali bodo v njem odkrite sumljive spremembe, vam bo to pojasnila ginekologinja oz. ginekolog in boste povabljeni na ponovni pregled.

- * Ženske, ki so se zdravile zaradi predrakavih sprememb, morajo pogosteje na kontrolne preglede; natančnejša navodila bodo dobile pri svoji ginekologinji oz. ginekologu.
- * Ženske, ki so se zdravile zaradi raka materničnega vratu, morajo na pregled vsako leto.

Kaj je triažni test HPV in kakšen je lahko izvid?

Pri triažnem testu HPV gre za neboleč, kratek in preprost poseg, pri katerem ginekologinja ali ginekolog s posebno krtačko rahlo podrsa po sluznici materničnega vratu in kanala, da pridobi vzorec celic. Del krtačke nato vloži v stekleničko s posebno tekočino, ki jo pošlje v poseben laboratorij, kjer ugotavljajo, ali je ženska okužena s HPV. Pri večini žensk, pri katerih opravimo triažni test HPV, je izvid testa negativen, zato ženski priporočamo ponovni redni preventivni odvzem brisa materničnega vratu čez tri leta.

S testom HPV ugotavljajo prisotnost visokotveganih HPV, ki so lahko povzročitelji hudih predrakavih sprememb in raka materničnega vratu. Dolgotrajna okužba s HPV povzroči patološke spremembe celic, ki jih je mogoče odkriti z brisom materničnega vratu. S testom HPV iščejo tiste ženske, pri katerih je tveganje za že prisotne predrakave spremembe večje, zato se tak test imenuje tudi triažni test HPV. Ta triažni test, napravljen v skladu z novimi ginekološkimi smernicami, je za žensko brezplačen. Test HPV je sestavni del ginekološkega pregleda takrat, ko so v brisu materničnega vratu blago spremenjene patološke celice ali se je ženska zaradi predrakavih sprememb že zdravila. Če pa želi ženska, pri kateri je bris materničnega vratu ves čas normalen in negativen, opraviti tudi test HPV, ali pa so pri njej glede na izvid brisa primernejši drugi postopki, je zanjo ta storitev samoplačniška.

- * **Če je triažni test HPV negativen in je bris materničnega vratu negativen ali izvid kaže le na blago spremenjene celice**, je mogoče v več kot 99 % predvideti, da predrakavih sprememb ali raka materničnega vratu ni, zato ženski priporočijo, da se vrne na ponovni odvzem brisa materničnega vratu čez tri leta.
- * **Če je triažni test HPV pozitiven in so tudi v brisu materničnega vratu prisotne patološke celice**, to lahko pomeni večjo verjetnost predrakavih sprememb. V tem primeru je treba opraviti dodatne preiskave, npr. kolposkopijo.

- * **Če pa je bris materničnega vratu negativen in je izvid triažnega testa HPV pozitiven**, gre zelo verjetno za nenevarno prehodno okužbo s HPV. Približno 90 % okužb s HPV izzveni v enem letu do dveh brez bolezenskih sprememb. V takem primeru je treba triažni test HPV ponoviti čez eno leto.

Prednost triažnega testa HPV je v tem, da takrat, ko je izvid testa negativen, žensko razbremeni strahu in nepotrebnih ter prepo-gostih ginekoloških pregledov.

Zanesljivost pregleda celic v brisu materničnega vratu in testa HPV

Pregled celic v brisu materničnega vratu je zanesljiv, zato je mo-goče z ustreznimi postopki v 80–90 % primerov preprečiti nastanek raka. Seveda pa ima tudi svoje omejitve.

- * Oceno celic v brisu včasih otežuje ali celo prepreči slab vzorec: zgodi se, da je celic v brisu premalo, da so pomešane z izcedkom ali krvjo. V takem primeru vas bodo povabili na ponovni pregled. Nemogoče pa je povsem izključiti tudi zmotno oceno ocenjevalca. Program ZORA posveča posebno skrb kakovosti dela izvajalcev in izobraževanju, še posebej strokovnemu nadzorovanju dela v laboratorijih, da bi bile ocene brisov čim bolj zanesljive. HPV testiranje je laboratorijska preiskava, pri kateri izvida ne moti izcedek ali kri, zato ga je treba ponoviti le izje-moma.
- * Kljub negativnemu izvidu brisa materničnega vratu pa bodite pozorne na vsak nov znak in obiščite svojo ginekologinjo ali ginekologa, če imate naslednje težave:
 - o ponavljajoče se krvavitve ali rjav izcedek po spolnem odnosu;
 - o ponavljajoče se krvavitve ali rjav izcedek med dvema menstruacijskima krvavitvama;
 - o krvavitev v pomenopavzi;
 - o dolgotrajen smrdeč izcedek iz nožnice, brez znakov vnetja;
 - o stalne bolečine v križu, če niso posledica sprememb hrbtenice;
 - o pogosto in boleče uriniranje ali krvav urin, če vaš splošni zdravnik ugotovi, da nimate vnetja mehurja.

Kaj je kolposkopija? Kdaj je potrebna in čemu? Kaj je izvid CIN in kdaj je potrebno zdravljenje?

Če se spremembe materničnega vratu ponavljajo oz. so izvidi brisa materničnega vratu večkrat patološki, je treba opraviti dodatne preiskave.

Ginekologinja ali ginekolog pri ginekološkem pregledu z mikroskopom (kolposkopom) najprej pregleda maternični vrat. Pregled z mikroskopom se imenuje kolposkopija. S posegom, ki se imenuje biopsija, odvzame košček tkiva materničnega vratu, da ga patologi pregledajo v laboratoriju ter ocenijo vrsto in razširjenost sprememb v celicah. Te spremembe se imenujejo CIN (cervikalna intraepitelijska neoplazija) in jih razvrščajo v tri razrede:

- * Izvid CIN 1 pomeni, da so spremembe celic materničnega vratu blage, najpogosteje zaradi okužbe s HPV. Pri ženskah s CIN 1 se redko odločijo za takojšnje zdravljenje (npr. pri tistih, ki na ginekološke preglede prihajo le občasno); praviloma se pri njih najprej opravi test HPV;
- * CIN 2 pomeni, da so spremembe zmerne;
- * CIN 3 pa pomeni, da so spremembe celic materničnega vratu hujše.

Pri CIN 2 in CIN 3 se ginekologi praviloma odločijo za takojšnjo odstranitev spremembe z električno zanko (poseg se imenuje LLETZ) ali s kirurškim nožem.

Nekaj nasvetov pred pregledom

- * Če na ginekološkem pregledu niste bili že tri leta ali več, ne čakajte na vabilo! Takoj se naročite na pregled pri svoji ginekologinji ali ginekologu.
- * Če uporabljate kemično kontracepcijo (kondom s spermicidi, kreme, pene itd.) in vlažilne kreme, svetujemo, da 24 ur pred pregledom nimate spolnih odnosov. Ta sredstva namreč vplivajo na izvid brisa materničnega vratu in testa HPV.
- * Na pregled in odvzem brisa pridite v času, ko nimate menstruacije, ker kri v brisu ovira pregled celic.

Kako dobite več informacij o preventivnih ginekoloških pregledih in o programu ZORA?

* Če imate dodatna vprašanja ali pomisleke v zvezi s preventivnimi ginekološkimi pregledi, odvzemi brisov materničnega vratu ali s postopki zgodnjega odkrivanja in zdravljenja, se pogovorite s svojo izbrano ginekologinjo ali ginekologom.

* Vprašanja lahko pošljete tudi nam na naslov:

**Program ZORA,
Onkološki inštitut Ljubljana,
Zaloška 2, 1000 Ljubljana,**

ali na elektronski naslov

zora@onko-i.si

* Mnogo koristnih informacij lahko najdete tudi na naši spletni strani

<http://zora.onko-i.si>

Zora

Kaj je državni program ZORA?

- * Ime preventivnega programa ZORA sestavljajo črke iz naslova programa: **Z**godnje **O**dkrivanje pred**RA**kavih sprememb.
- * S programom ZORA želimo spodbuditi ženske, da bi prihajale na redne ginekološke preglede.
- * Program ZORA poteka tako, da vsaka ženska, stara 20–64 let, ki v treh letih ne bo opravila preventivnega pregleda, dobi vabilo.
- * Ženska, pri kateri bosta dva izvida brisa materničnega vratu, opravljena v obdobju enega leta, negativna, bo dobila vabilo na naslednji pregled čez tri leta.
- * Pri ženskah, ki še niso imele vaginalnih spolnih odnosov, je tveganje za raka materničnega vratu skrajno majhno, zato ni potrebno, da pridejo na odvzem brisa. Prosimo pa, da nam to sporočijo.
- * Odvzem brisa materničnega vratu prav tako ni potreben pri ženskah, pri katerih je bila maternica odstranjena v celoti (z materničnim vratom) zaradi nerakave bolezni. Če maternični vrat ni bil odstranjen, naj se ženske udeležujejo rednih ginekoloških pregledov, kot če ne bi bile operirane. Če je bila maternica odstranjena zaradi hudih predrakavih sprememb, pa morajo ženske na odvzem brisa hoditi prvi dve leti.
- * Zelo malo je verjetno, da za rakom materničnega vratu zboli ženska, pri kateri so bili izvidi brisov materničnega vratu ves čas do njenega 64. leta starosti negativni. Vabil na pregled ji zato ne bomo več pošiljali. Priporočamo pa ji, da se o nadaljnjih preventivnih pregledih pogovori s svojo ginekologinjo ali ginekologom.
- * V programu ZORA priporočamo tudi cepljenje 12-letnih deklic proti HPV v rednem programu cepljenj, saj se bo tako še dodatno izboljšala učinkovitost preprečevanja raka materničnega vratu.

- * Redni ginekološki pregledi so najboljši način za odkrivanje predrakavih sprememb materničnega vratu.
- * Dosledno poskrbite, da pregled zanesljivo opravite vsaj enkrat na tri leta.
- * V državnem programu ZORA vsako žensko spomnimo, kdaj je čas za ponovni pregled in jo nanj tudi pisno povabimo. Skupaj bomo močnejše in lahko premagamo tudi raka!

**RAVNAJTE ODGOVORNO,
ODZOVITE SE VABILU IN
PRIDITE NA PREGLED!**

Zora

Državni program zgodnjega odkrivanja
predrakavih sprememb
materničnega vratu

Program ZORA, Onkološki inštitut Ljubljana
Zaloška 2, 1000 Ljubljana

<http://zora.onko-i.si>

zora@onko-i.si

Pripravile: sodelavke Državnega programa ZORA

Lektor: prof. Jože Faganel

Izdal: Onkološki inštitut Ljubljana, Državni program ZORA, 2011

Oblikovanje: Bons | Tisk: Eurograf d.o.o. | Naklada: 400.000 izvodov